

משה חיים פלח

בגדרי דין שילוח מחנות

למעט מקרא דהנוגע בעזרה מאחוריה פטור והוא מהספרא (כ"פ תוריש), ושם (הכ"ט) אחד טמא שנכנס "למקדש טהור" או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה כו', וע' בחזו"א (אהע"ז סי' קמג סק"ג), וע"ע בר"ח (שבועות י"ז א) וברמב"ם (פי"א משגגות ה"ד) ולזה צענין שיהא ראו לטמא אחרים, ומחוסר כיפורים אית ביה רק פסול טומאה, אך אינו טמא ממש, ולהכי ל"ש ביה חיובא דביאת מקדש, ויעו"ש שביאר בזה סוגיא דלקמן בפרק הערל (עב ג) דמבואר דאף למ"ד דערל כטמא לענין פסול טומאה, מ"מ אינו חסור להכנס למקדש אלא"כ דינו כטמא גם לענין לטמא במגע, ויעוין עוד בחידושי הגר"ח עהש"ס הגדמ"ח (בפ' הערל ע"ש ובחידושי הגר"י"א (בבב"א סי' ג).

ולכאור' יש לעיין, דהרי ליכא חיוב דביאת מקדש אלא בנכנס דרך ביאה, אך בנכנס דרך אחוריו או דרך גגין פטור (שבועות י"ז ג), וכיון דיסוד הדין משום דמטמא את המקדש, אמאי צענין שיכנס דרך ביאה.

עוד יש לעיין דהנה מבואר בגמ' (בבב"א סי' ה) דליכא חיסור להכניס בגד טמא למקדש אלא אם מכניס הימנו שלש על שלש דזהו שיעור בגד לקבלת טומאה, והרי בעלמא לענין לטמאות סגי במקצת הדבר הטמא, כל שיש זכולו כשיעור, דהרי הנוגע במקצת מן הבגד הטמא נטמא, וכן בזוית מן המת סגי בנגיעה במקצתו, וה"ה במשא ואהל (ע' אהלות פ"ד מ"ג ורפ"י ובחזו"א זב"ח סי' ט"ד סק"י) ואמאי הכא צענין שיכניס שיעור טומאה^ה.

תניא מזורע שחל שמיני שלו בערב הפסקה וראה קרי בו ביום וטבל אמרו חכמים אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס מוטב שיבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת ואמר ר' יוחנן דבר תורה אפי' עשה לית ביה שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה לפני החזר החדשה מאי חזר החדשה אמר ר' יוחנן שחדשו זה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לזיה כו'.

והנה כתב הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש ה"ט) מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל אף על פי שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות עכ"ל, ואילו לענין אוכל קדשים בטומאת הגוף פסק הרמב"ם (פי"ח מפסולי המוקדשין ה"ד) דהאוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו קודם שיבא כפרתו לוקה.

וביאר הגר"ח (הוצא בחידושי מרן רי"ז הלוי הל' פרה אדומה) דחלוק ביסודו דין אוכל קדשים בטומאת הגוף מדין חיסור ביאת מקדש בטומאה, דאוכל קדשים בטומאת הגוף יסוד האיסור מחמת פסול הגזרא, דגזרא טמא פסול לאכילת קדשים, ואינו משום דמטמא את הקדשים, משא"כ דביאת מקדש, אין האיסור מחמת פסול הגזרא, דהגזרא פסול לביאת מקדש, אלא יסוד חיובו על עמס הכנסת הטומאה, וכדחזינן דאף המכניס שרץ למקדש חייב [ומשום דמטמא את המקדש, ולשון הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש ה"ט)] המכניס שרץ וכיוצא בו במקדש או שהכניס אדם טמא למקדש הרי זה חייב כרת שהרי טימא מקדש ה', ויעוין ברמב"ם (ע"ש ה"ה) דצענין

* **והנה** האחרו' הקשו עוד בזה דלמ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה ליכא חיוב במכניס ידיו לעזרה, ואמאי לא יתייב כדין מכניס שרץ, ובזכר ילחק (פי"ג נא סק"ה, בחשו"ר לבעל המקור ברוך) יישב ע"פ המבואר דבדברי הרמב"ם (פ"ח ממנו"מ ה"ד) דזב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרס הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו הרי זה טהור שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים עכ"ל,

מדבריהם לאף זזה איכא דין ביאה [ועכ"פ במזרוע
עובר] ויעוין עוד בתוס' לקמן בפרק מלות חליה (ק"ג ב
סד"ה כיון שנקנס) ויעוין היטב בלשון הרמב"ם (פ"י מט"ו 5
ה"ב), ולפ"ז נראה דזעינן דרך ביאה, וכן ליד
התפא"י בהקדמתו לנגעים (מראה כהן או יד) ודלא כמ"ש
בתפא"י (פ"ב מ"ח), ויעוין בחזו"ח (נגעים ס"י סקט"ז) ויש
להאריך בזה ואכמ"ל.

ומצתה יש לבאר דזהו נמי גדר דינא דמטמא
מקדש, דאף דאין המקדש מקבל טומאה,
מ"מ כשנקנס טמא למקדש, נעשה מקום המקדש
טמא, דומיא דמזרוע שנקנס לבית דנעשה המקום
מקום טמא, ואף דרק במזרוע נתחדש דמטמא את
הבית אף לענין לטמא כל אשר צבית, והאי דינא לא
נתחדש בשאר טמאים, מ"מ י"ל דגם בשאר טמאים
חשיב המקום מקום טמא, וזהו יסוד דינא דמטמא
מקדש.

ומצתה מיושב היטב הא דזעינן שיכנס דרך ביאה
דוקא, אף דיסוד הדין משום דהוי מטמא
מקדש, דהא דמטמא את המקדש אינו אלא ע"י ביאה
דומיא דמזרוע, ואף במכניס טומאה למקדש איכא
האי דינא, וכדאשכחן לאף בגד המנוגע ואצן
המנוגע שנקנסו לבית טימאהו, דגם בזה שייכא
האי טומאה ביאה.

וכן מיושב היטב הא דזעינן שיכניס שיעור טומאה,
ולא הוי ככל קבלת טומאה דסגי בנגיעה במקצת
שיעור הטומאה, וכדאשכחן נמי במזרוע דאינו

עוד לריך ביאור גדר הדבר דחשיב מטמא מקדש,
והרי אין המקדש מקבל טומאה, ובמה חשיב
מטמא את המקדש.

ונראה צביאור הדברים, דהנה בשזועות (ט"ז) איתא
דהנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו טהור
דכתיב "והבא אל הבית" דרך ביאה, ופרכי' אי הכי
אפילו כולו נמי, ומשני אמר רבא כולו לא גרע מכלים
שצבית דכתיב ולא יטמא כל אשר צבית, ולעיל שם (ט"ט)
גבי ביאת מקדש ילפי' מתרי קראי דצין נטמא בחוץ
ונכנס וצין נטמא בפנים חייב כרת, ויעוין בחידושי
רבינו חיים הלוי (פ"ג מביאת מקדש הכ"ה) דכתב לבאר, דתרי
גוויי ביאה איכא, חדא ע"י מעשה ביאה, ובזה סגי
בראשו ורובו אך זעינן דרך ביאה, והצ' דע"י ע"ס
המלאותו במקום מיקרי ביאה, ובזה זעינן כניסת
כולו, ושני שמות ודיניס מחולקים הן, ולהכי זעינן
תרי קראי גבי ביאת מקדש, ללמד לאף בביאת מקדש
איכא חיוב בהנך תרי גוויי דביאה, וכדין בית המנוגע
יעוין שם.

והנה מלמד דין בית המנוגע, דהנכנס לבית המנוגע
טמא, איכא דין דמזרוע מטמא צביאה,
וכדתנן בנגעים (פ"ג מ"ח) טהור שהכניס ראשו ורובו
לבית טמא נטמא וטמא שהכניס ראשו ורובו לבית
טהור טמאהו, והנה בטהור שנקנס לבית טמא מבואר
בגמ' דזעינן דרך ביאה וכנ"ל, וילה"ס היאך הדין
במזרוע שנקנס לבית האם זעינן נמי דרך ביאה,
ויעוין ברמב"ן ובריטב"א (קידושין לג ב) דבפשוטו משמע

ובהל' טומאת אוכלין (פ"ב ה"ה) כתב הרמב"ם קדירה שהיא מליאה כו' פשטו אב הטומאה את ידו ונגע בה נטמאת הקדירה,
ומשמע דדוקא נגע בה וכשיטתו, וטעמא דמילתא דבחי אין הטומאה אלא על האדם בכללותו ולא על כל חלק הימנו, ולהכי
במכניס ידיו הוי כמכניס פחות משיעור טומאה, וכמכניס בגד פחות מגע"ג, וע"ע בס' מקור ברוך (סי' ט). ויעוין בגמ' ד
הגר"ח (סי' יג) דעמד נמי בהך קושיא, אמאי לא יתחייב מכניס ידיו כמכניס אדם טמא, ותיריך באופן אחר, דשדינן למיעוטו
בתר רובו ולהכי לא חשיב אפילו מכניס טומאה יע"ש, ואזיל הגר"ח לשיטתיה (בפ"ח ממ"מ ט"ז) דנקיב דעת הרמב"ם דהוי דין
מסוייס בגופן ויסוד טומאתן של הנדה וכיוצא בה שאינן מטמאין לאברים, וכל הטומאות שלהן הם דוקא בכולן או רובן, מה
שאין הדין כן בשאר טמאין דכל התורה כולה ע"ש [ויעו"ש שצ"אר דבטומאת מגע ליכא נפק"מ בזה דנדה אינה לאיצררים כיון
דמגע מקצתה כמגע כולה, והנפק"מ רק בדין חוץ דכלי חרס, דזעינן שמה כל הטומאה בתוכו].

שישה כדי אכילה [דהיינו שיעור מעשה דירה צבית] ומע"ז אשכחן בטוהור ומזורע תחת האילן דאין טמא אלא אם נתעכב המזורע ולא במזורע עובר, וזנגעים (פי"ג מ"ה) מזורע שנכנס לבית כל הכלים שיש שם טמאין כו' רבי יהודה אומר אם שיה כדי הדלקת הנר, ובתוספתא (פ"ד דנגעים ה"ה) מזורע שנכנס לבית כל הכלים הרי אלו טמאין מיד, אמר רבי יהודה זמא דברים אמורים בזמן שנכנס דרשות, לא נכנס [דרשות] כל הכלים ששם טהורים עד שישהה כדי הדלקת הנר, ופי' הר"ש דאחר ששהה כדי הדלקת הנר אמר' דמדלא אפקיה דרשות הוא, וכן בזויר צביה"ק אשכחן דין שהייה ואכמ"ל].

והנה מזוהר צפסחים (פ"ב ב) דאין משתלח ממחנה לוייה אלא מי שטומאה יולאת מגופו, ולענין בועל נדה מזוהר התם (פ"ב ב) דדינו כטמא מת לשילוח מחנות, אלמא דלא חשיב טומאה יולאת מגופו, ותמיהו האחרו' דציומא (ג"ו) מזוהר דבועל נדה ליכא דינא דטומאה הותרה צביצור ומשום דלא הותרה צביצור טומאה היוולאת מגופו, אלמא דחשיב טומאה היוולאת מגופו [ואף לדעת הרמב"ם (פ"ד מצבאת מקדש ה"ב) ופ"ז מק"פ ה"ה] דלא הותרה צביצור אלא טומאת מת לבדה ולא שאר טומאות ואף שאר טומאות מגע, מ"מ הא מזוהר ברמב"ם (פ"ז מק"פ ה"ה) דלענין אכילה מקרבן פסח הבא בטומאת מת מודה דנאכל אף לשאר טמאים ולא נאסר אלא למי שטומאה יולאת מגופו וכדאיתא בצבורות (ג"ג), ואעפ"כ מתבאר ברמב"ם (פ"ז מק"פ ה"ד) דבועלי נדות אינן אוכלין פסח הבא בטומאה, הרי דדינו כטומאה היוולאת מגופו, כן הוכיחו האחרו' [ויעוין צמי נפתוח (פרק כ"ז) שכתב דהוי פלוגתא הסוגיות].

אולם במשנת ר' אהרן (טברות ס"י כו) כתב ליישב היטב, דחלוק ביסודו דין טומאה לענין ציאת מקדש

מטמא אלא שנכנס ראשו ורובו, וכן בטלית המנוגעת צעינן שיכניס שיעור שלש על שלש או כזית וכדאיתא לקמן בפרק מצות חליצה (ק"ג ב) ומשום דלטמאות את המקום צביאה, צעינן שיהא המקום מוגדר כמקומה של הטומאה, ולזה צעינן שכל שיעור הטומאה [או רובו] יהא בתוכו.

והנה כתב הרמב"ם צפיה"מ (פ"ק דכלים מ"ה) צביאור התוספתא, דזב שנכנס לחיל לוקה שמונים, לפי שכל מקום מהם אסור עליו צפני עצמו עכ"ל, ותמיהו האחרו' דהא חיל נמי אינו אלא מחנה לוייה, ומה"ת ליכא חילוק קדושה ביניהם [ויל"ד ויעוין ברמב"ם (פ"ג מצבאת מ"ה ה"ה) ובאחרו' ואכמ"ל] ובמקדש דוד (פ"ג לה סק"ג) כתב לצאר, דהנה כשנכנס להר הצית חשיב כניסה לכל הר הצית, וכשמהלך אה"כ ליכא עוד כניסה חדשה, אך אחר דאיכא מחיצה החיל המחלקת, כשנכנס לא חשיב כניסה למקום שמעבר למחיצת החיל, וכשחזר ונכנס הוי כניסה חדשה יעו"ש.

ולמשנ"ת יש להוסיף צביאור הדברים, דהרי יסוד הדין הוא שטמא את מקום המקדש צביאתו, והרי לענין מזורע מזוהר במסכת נגעים (פי"ג מ"ב) דסגי צמחיה עשרה לחלק, דשוב אין המזורע מטמא מעבר למחיצה, ומשום דמקומו אינו אלא עד המחיצה, וא"כ כשנכנס להר הצית לא טימא את מקום החיל, וכשנכנס לחיל הרי הוא מטמא אף את מקום החיל.

ויש לצאר עוד עפ"ז דינא דשהייה, דבנטמא צפנים צעי שהייה, ואיכא ראיות דאין זה רק דיהא חשיב כמזיד או כמעשה אלא דכל זמן שלא שיה חסר בעצם האיסור, ועפמשנ"ת יש לצאר דכל דנטמא צפנים ולא שיה, לא חשיב המקדש מקומו, דלמיפק קאי, ורק בשהה נקבע המקדש כמקומו והרי זה מטמא מקדש, ובאמת עיקר דין שהייה מלינו גם צבית המנוגע, דאין צבדי הנכנס לבית המנוגע טמאים עד

אולם נראה דאין בזה סתירה כלל, דהנה יעוין בדברי הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש ה"ח) הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה שנאמר ויבא מחוץ למחנה זה מחנה שכינה ולא יבא אל תוך המחנה זה מחנה לוי' כו' (ה"י) וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה שנאמר ולא יטמאו את מחניהם זה מחנה שכינה עכ"ל, ומשמעות הרמב"ם דלאו דלא יטמאו את מחניהם קאי רק על מחנה שכינה, ואילו שאר מחנות נלמדים מקרא ד"לא יבא אל תוך המחנה", וכ"ה בספר המצוות (לאוין ע"ג) יעו"ש [והאחרו' דנו בדעת הרמב"ם בזה ואכמ"ל].

ומעתה יש לומר דחלוק ביסודו איסור ביאת מקדש במחנה שכינה מאיסור ביאת מקדש במחנה לוי', דבמחנה שכינה יסוד האיסור משום דמטמא מקדש, וכדברי הגר"ח, משא"כ במחנה לוי' יסוד האיסור משום ע"ס כניסת הגזרה הטמא, ובזה לא תלי כלל בטומאה עצמה אלא בסיבת הטומאה, ולהכי לא נאסר אלא בטומאה היוצאת מגופו [לסוגיא דאלו דברים, ויעוין ברמב"ם דאזיל בדרך אחרת כהספרי ואכ"מ] די"ל דבטומאת מגע ל"ש כלל ענין זה.

ובזה מתבאר הא דלענין מחנה שכינה אשכחן דאף המכניס טומאה כגון שרץ או אדם טמא למקדש חייב, ואילו לענין מחנה לוי' לא אשכחן כן, ויעוין בזמנ"ח (סי' ע"ב) שז"ד דליכא איסור במכניס טומאה למחנה לוי' [ויעו"ש שדן עוד האם איכא חיוב דאורייתא בנטמא במחנה לוי' ושהה, דהרי במחנה שכינה בעינן קרא לחייב אף בנטמא בפנים ושהה ובמחנה לוי' לא אשכחנא קרא, ויעוין בחי' הגר"ח הנ"ל (מזיר"ח) בשם הגר"ח] ויש להאריך עוד ואכ"מ.

מדיון טומאה דקרבנות, דלענין טומאה דקרבנות בע"ס דין הטומאה, והא דמחלקינן לענין טומאה בציבור בין טומאה היוצאת מגופו לטומאה שאין יוצאת מגופו החילוק הוא בחומר "דין הטומאה", לטומאה היוצאת מגופו הוי טומאה חמירא טפי, משא"כ לענין ביאת מקדש, כתב להוכיח שם דיסוד האיסור אינו מחמת דין הטומאה, אלא מחמת סיבת הטומאה, דהיינו מחמת השם וז' ומזרע ובעל קרי הגורמים לטומאה דהם טעונים שילוח, ובזה הא דמחלקינן בין טומאה היוצאת מגופו לטומאה שאין יוצאת מגופו, אין החילוק בחומר דין הטומאה, אלא בסיבת הטומאה, דסיבת טומאה לטומאה היוצאת מגופו חמירא, דכשם דגורמת הך סיבה דדין טומאתו יהא חמור, ה"נ איכא בהך סיבת טומאה חומרא לענין שילוח מחנות.

ועפ"ז יישב היטב סתירת הסוגיות בדין בועל נדה, דבאמת הא בועל נדה אין טומאתו יוצאת מגופו אלא מקבל טומאתו מן הנדה, ולהכי לענין ביאת מקדש תלי בסיבת הטומאה, דינו כמי שאין טומאה יוצאת מגופו, ואינו משתלח ממחנה לוי', ומ"מ לענין טומאה בציבור תלי בחומר דין הטומאה עצמה, כיון דאמרה תורה "ותהי נדתי עלי" נתחדש בזה דאיהו מקבל את חומר דין הטומאה של הנדה, ובזה כיון דהנדה עצמה חומר דין טומאתה היא טומאה היוצאת מגופה, אף בועלה נטמא בהך חומר טומאה ואית ליה חומר לטומאה היוצאת מגופו אף דאין טומאתו יוצאת מגופו יעו"ש.

אולם לכאורה אין הדברים מתאימים עם דברי הגר"ח הנ"ל, דגדר טומאת מקדש תלי בע"ס דין הטומאה, ומשום דמטמא את המקדש, וכדמתבאר בסוגיא דפרק הערל.